

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
prezentate la 14 septembrie 2017¹

Cauza C-372/16

**Soha Sahyouni
împotriva
Raja Mamisch**

[cerere de decizie preliminară formulată de Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München, Germania)]

„Trimitere preliminară – Competența Curții – Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 – Cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp – Domeniu de aplicare – Articolul 1 – Recunoașterea unui divorț de natură privată înregistrat de o instanță religioasă într-un stat terț – Articolul 10 – Înlăturarea legii străine aplicabile – Acces discriminatoriu la divorț în funcție de apartenența soților la unul dintre sexe – Examinare *in abstracto* a caracterului discriminatoriu – Lipsa de incidență a consimțământului eventual al soțului discriminat”

I. Introducere

1. Cererea de decizie preliminară formulată de Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München, Germania) privește interpretarea Regulamentului (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp², instrument ale cărui dispoziții nu au făcut încă obiectul unei analize pe fond de către Curte.

2. Prezenta cerere se înscrie în continuarea unei cereri anterioare, formulată de instanța menționată în cadrul aceluiași litigiu principal, care privește o procedură judiciară prin care se urmărește obținerea recunoașterii în Germania a unei hotărâri de divorț adoptate de o instanță religioasă în Siria. Această primă trimitere preliminară a condus la Ordonanța dată la 12 mai 2016 în cauza Sahyouni (C-281/15)³, în care Curtea s-a declarat vădit incompetentă să se pronunțe⁴.

3. Instanța de trimitere se adresează din nou Curții pentru a-i transmite mai multe întrebări preliminare referitoare la Regulamentul nr. 1259/2010. Înainte de examinarea lor, va trebui să se stabilească dacă Curtea este într-adevăr competentă să răspundă la acestea – cu toate că recunoașterea unui divorț care a fost pronunțat într-un stat terț, precum cel în discuție în litigiul principal, nu intră în domeniul de aplicare al regulamentulului menționat – ținând seama de faptul că din decizia de trimitere reiese că normele pertinente ale dreptului german determină aplicabilitatea acestui act al dreptului Uniunii în astfel de situații.

1 Limba originală: franceza.

2 JO 2010, L 343, p. 10. Acest act este denumit în mod obișnuit „Regulamentul Roma III”.

3 EU:C:2016:343.

4 Principalele motive ale acestei hotărâri sunt rezumate la punctul 26 din prezentele concluzii.

4. Prima întrebare adresată solicită Curții să stabilească dacă dispozițiile Regulamentului nr. 1259/2010 acoperă divorțurile calificate drept „private”, în măsura în care acestea nu se întemeiază pe o hotărâre cu caracter constitutiv a unei instanțe sau a unei alte autorități publice, ci pe o declarație de voință a soților, unilaterală sau de comun acord, eventual cu concursul cu caracter pur declarativ al unei autorități străine.

5. Celelalte întrebări, adresate în subsidiar, se referă la articolul 10 din regulamentul menționat, care permite înlocuirea cu legea forului a legii care ar trebui să se aplice în principiu, atunci când aceasta din urmă generează o discriminare între soți pe motive de sex. În această privință, se solicită Curții să stabilească, mai întâi, dacă aprecierea existenței unui astfel de efect discriminatoriu trebuie efectuată *in abstracto* sau *in concreto*. În ipoteza în care s-ar considera că această apreciere trebuie efectuată având în vedere împrejurările speței, Curtea va trebui, în continuare, să stabilească dacă eventualul consimțământ la divorț al soțului discriminat permite totuși aplicarea legii străine discriminatorii.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

6. Regulamentul nr. 1259/2010 este aplicabil numai în statele membre care participă la cooperarea consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp care rezultă din acest instrument⁵.

7. Considerentul (9) al acestuia precizează că Regulamentul nr. 1259/2010 „ar trebui să instituie un cadru juridic clar și complet în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp în statele membre participante, să garanteze cetățenilor soluții corespunzătoare în materie de securitate juridică, previzibilitate și flexibilitate și să prevină situația în care unul dintre soți solicită divorțul înaintea celuilalt pentru a se asigura că procedura este supusă unei anumite legi, pe care acesta o consideră a fi mai favorabilă intereselor sale”.

8. Potrivit considerentului (10) al regulamentul menționat, „[d]omeniul de aplicare material și dispozițiile [acestuia] ar trebui să fie conforme cu Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 [al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000⁶]”. Se adaugă că Regulamentul nr. 1259/2010 „ar trebui să se aplice numai la desfacerea sau nerespectarea legăturii matrimoniale” și că „[l]egea stabilită de normele conflictuale din [acesta] ar trebui să se aplice motivelor de divorț și de separare de drept”.

9. Considerentul (24) al acestui regulament precizează că, „[î]n anumite situații, precum aceea în care legea aplicabilă nu prevede divorțul sau nu acordă unuia dintre soți, din cauza apartenenței la unul dintre sexe, egalitate de acces la divorț sau la separarea de corp, ar trebui totuși aplicată legea instanței judecătorești sesizate. Cu toate acestea, aceasta nu ar trebui să aducă atingere clauzei de ordine publică”.

10. Articolul 1 din acesta prevede, la alineatul (1), că Regulamentul nr. 1259/2010 se aplică „divorțului și separării de corp în situațiile în care există un conflict de legi”.

5 Acest regulament, intrat în vigoare la 30 decembrie 2010, se aplică din 21 iunie 2012 în statele membre care au participat la această cooperare de la început, dintre care face parte Republica Federală Germania. În prezent, acesta este aplicabil în Belgia, în Bulgaria, în Germania, în Grecia, în Spania, în Franța, în Italia, în Letonia, în Lituania, în Luxemburg, în Ungaria, în Malta, în Austria, în Portugalia, în România și în Slovenia. Acesta va fi de asemenea aplicabil în Estonia începând din 11 februarie 2018 [a se vedea Decizia (UE) 2016/1366 a Comisiei din 10 august 2016 de confirmare a participării Estoniei la cooperarea consolidată în domeniul legislației aplicabile divorțului și separării de drept, JO 2016, L 216, p. 23].

6 JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183.

11. Potrivit articolului 4 din acest regulament, intitulat „Aplicare universală”, „[l]egea desemnată în temeiul prezentului regulament se aplică indiferent dacă este sau nu legea unui stat membru participant”.

12. Articolul 8 din regulamentul menționat stabilește legea aplicabilă în absența exprimării opțiunii părților, exercitată în temeiul articolului 5, reținând ca factori de legătură în cascadă, în anumite condiții, reședința obișnuită a soților la data sesizării instanței judecătorești sau, în caz contrar, ultima lor reședință obișnuită sau, în caz contrar, cetățenia lor comună sau, în caz contrar, sediul instanței sesizate.

13. Potrivit articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010, intitulat „Aplicarea legii forului”, „[i]n cazul în care legea aplicabilă în temeiul articolelor 5 sau 8 nu prevede divorțul sau nu acordă unuia dintre soți, din cauza apartenenței la unul dintre sexe, egalitate de acces la divorț sau la separarea de corp, se aplică legea forului”.

14. Articolul 12 din același regulament, intitulat „Ordinea publică”, prevede că „[a]plicarea unei dispoziții din legea desemnată în temeiul prezentului regulament nu poate fi înlăturată decât dacă o astfel de aplicare este vădit incompatibilă cu ordinea publică a forului”.

B. Dreptul german

1. FamFG

15. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit⁷ (Legea privind cauzele de dreptul familiei și în materie de proceduri necontencioase, denumită în continuare „FamFG”) prevede la articolul 107, intitulat „Recunoașterea hotărârilor străine în materie matrimonială”, următoarele:

„1) Hotărârile pronunțate în străinătate prin care o căsătorie [...] este desfăcută cu sau fără menținerea legăturii matrimoniale [...] sunt recunoscute numai în cazul în care administrația landului din domeniul justiției a constatat că condițiile de recunoaștere sunt îndeplinite. [...]

[...]

6) În cazul în care administrația landului din domeniul justiției constată că condițiile de recunoaștere sunt îndeplinite, soțul care nu a depus cererea poate solicita Oberlandesgericht (Tribunalul Regional Superior) să se pronunțe. [...]

7) Este competentă Secția civilă a Oberlandesgericht (Tribunalul Regional Superior) în circumscripția căreia are sediul administrația landului din domeniul justiției. [...]

16. Articolul 109 din FamFG, intitulat „Excepții de la recunoaștere”, prevede la alineatul 1 punctul 4 că „[s]e exclude recunoașterea unei hotărâri judecătorești [...] atunci când recunoașterea hotărârii conduce la un rezultat care este vădit incompatibil cu principiile esențiale ale dreptului german, în mod special atunci când recunoașterea sa este incompatibilă cu drepturile fundamentale”. Potrivit alineatului 5 al aceluiași articol, nu se efectuează o examinare a legalității hotărârii străine.

⁷ Text accesibil, în limbile germană și engleză, la următoarea adresă internet: <http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html>.

2. EGBGB

17. În versiunea în vigoare până la 28 ianuarie 2013, articolul 17 alineatul (1) din Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Legea de introducere a Codului Civil, denumită în continuare „EGBGB”) avea următorul cuprins: „[d]ivorțul este supus dreptului aplicabil efectelor generale ale căsătoriei la data introducerii cererii de divorț. În cazul în care desfacerea căsătoriei nu este posibilă în temeiul acestui drept, divorțul intră sub incidența dreptului german în cazul în care soțul care a solicitat divorțul este cetățean german la data respectivă sau era la data căsătoriei”.

18. În urma modificărilor introduse printr-o lege care datează din 23 ianuarie 2013⁸, norma conflictuală menționată mai sus a fost revizuită, astfel încât articolul 17 alineatul 1 din EGBGB prevede în prezent că „[c]onsecințele patrimoniale ale divorțului care nu sunt reglementate de celelalte dispoziții ale prezentei secțiuni intră sub incidența dreptului aplicabil divorțului potrivit Regulamentului (UE) nr. 1259/2010”.

III. Litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

19. Astfel cum indică ordonanța pronunțată de Curte la 12 mai 2016 în cauza Sahyouni (C-281/15)⁹, domnul Raja Mamisch și doamna Soha Sahyouni s-au căsătorit la 27 mai 1999 în circumscripția tribunalului islamic din Homs (Siria). Amândoi dețin cetățenia siriană de la naștere, precum și cetățenia germană, dobândită prin naturalizare în ceea ce îl privește pe domnul Mamisch și după încheierea căsătoriei în ceea ce o privește pe doamna Sahyouni. După ce au locuit în Germania până în anul 2003, aceștia s-au mutat în Siria, apoi au locuit alternativ în Germania, în Kuweit și în Liban. În prezent, ei locuiesc din nou în Germania și au domiciliu diferite.

20. La 19 mai 2013, domnul Mamisch a declarat că dorește să divorțeze de soția sa, formula de divorț fiind pronunțată de împuternicitul său în fața instanței religioase șaria din Latakia (Siria). La 20 mai 2013, această instanță a pronunțat divorțul soților.

21. Din decizia de trimitere reiese că, la 12 septembrie 2013, doamna Sahyouni a dat o declarație semnată olograf privind primirea sumei datorate în temeiul normelor religioase, și anume suma totală de 20 000 de dolari SUA (USD) (aproximativ 15 000 de euro¹⁰), care avea următorul cuprins: „[...] am primit întreaga sumă care îmi revine conform convenției matrimoniale și ca urmare a divorțului pronunțat la cererea unilaterală a soțului și îl eliberez pe acesta, prin prezenta, de toate obligațiile care îi revin în privința mea pe baza convenției matrimoniale și a Ordonanței de divorț nr. 1276 din 20 mai 2013, pronunțată de instanța șaria din Latakia [...]”.

22. La 30 octombrie 2013, domnul Mamisch a solicitat recunoașterea hotărârii de divorț pronunțate în Siria. Prin decizia din 5 noiembrie 2013, președintele Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München) a admis această cerere, constatând că sunt îndeplinite condițiile legale pentru recunoașterea respectivei hotărâri de divorț.

23. La 18 februarie 2014, doamna Sahyouni a solicitat să se anuleze decizia menționată și să se declare că nu erau îndeplinite condițiile pentru recunoașterea hotărârii de divorț în discuție.

⁸ Și anume Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EU) Nr. 1259/2010 und zur Änderung anderer Vorschriften des Internationalen Privatrechts (Legea privind adaptarea anumitor dispoziții de drept internațional privat la Regulamentul nr. 1259/2010 și modificarea altor dispoziții de drept internațional privat) din 23 ianuarie 2013 (BGBl. 2013 I, p. 101), care a intrat în vigoare la 29 ianuarie 2013.

⁹ EU:C:2016:343, punctele 9-14.

¹⁰ La un curs de schimb de aproximativ 0,75 euro pentru un 1 USD la data de 12 septembrie 2013.

24. Prin hotărârea din 8 aprilie 2014, președintele Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München) a respins cererea doamnei Sahyouni. În motivarea hotărârii sale, această instanță a arătat că, în opinia sa, recunoașterea deciziei de divorț în discuție ar fi reglementată de Regulamentul nr. 1259/2010, care s-ar aplica și divorțurilor private. Având în vedere că soții nu au desemnat legea aplicabilă și că nu au avut reședință comună în anul anterior divorțului, legea aplicabilă ar trebui stabilită conform dispozițiilor articolului 8 litera (c) din regulamentul menționat. Dacă ambii soți au dublă cetățenie, criteriul decisiv ar fi cetățenia efectivă în sensul dreptului german¹¹, care ar fi fost, la data divorțului în discuție, cetățenia siriană. În sfârșit, aceasta a arătat că ordinea publică în sensul articolului 12 din Regulamentul nr. 1259/2010 nu ar împiedica recunoașterea hotărârii pronunțate în Siria, dat fiind că soția ar fi acceptat *a posteriori* forma divorțului în discuție prin declarația de acceptare a plății ulterioare și că, în pofida unei eventuale discriminări, nici articolul 10 din acest regulament nu s-ar opune, în aceste împrejurări, recunoașterii.

25. Doamna Sahyouni a formulat o cale de atac împotriva acestei decizii de respingere. Prin Ordonanța din 2 iunie 2015, Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München) a suspendat procedura și a sesizat Curtea cu diferite întrebări preliminare privind interpretarea Regulamentului nr. 1259/2010.

26. În cauza Sahyouni (C-281/15), prin Ordonanța din 12 mai 2016¹², Curtea s-a declarat vădit necompetentă să răspundă la aceste întrebări, pentru motivele că, printre altele, Regulamentul nr. 1259/2010 nu se aplică recunoașterii unei hotărâri de divorț care a fost deja pronunțată într-un stat terț și că instanța de trimitere nu furnizase niciun element de natură să stabilească că aplicabilitatea dispozițiilor regulamentul menționat în astfel de situații ar fi fost determinată de dreptul național în mod direct și necondiționat. Curtea a subliniat totuși că instanța menționată păstrează posibilitatea de a formula o nouă cerere de decizie preliminară atunci când va fi în măsură să furnizeze Curții toate elementele care să permită acesteia să se pronunțe.

27. În acest context, prin decizia din 29 iunie 2016, primită de Curte la 6 iulie 2016, Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München) a hotărât să suspende pentru a doua oară judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Cazurile de divorț privat – în speță, cel prin declarație unilaterală a unui soț în fața unei instanțe religioase siriene, în temeiul legii islamice șaria – intră de asemenea în domeniul de aplicare al articolului 1 din [Regulamentul nr. 1259/2010]?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ la [prima întrebare], la aplicarea Regulamentului [nr. 1259/2010] în cazurile de divorț privat, [examinarea în temeiul] articolului 10 din acesta
 - a) trebuie să se fondeze *in abstracto* pe o comparație din care rezultă că, deși legea aplicabilă în temeiul articolului 8 garantează accesul la divorț și celuilalt soț, divorțul este, din cauza apartenenței la unul dintre sexe, supus altor condiții de drept procedural și material decât cele privind accesul la divorț al primului soț? sau
 - b) aplicabilitatea acestei norme depinde de faptul dacă aplicarea legislației străine, care este discriminatorie *in abstracto*, este discriminatorie și *in concreto* în speță?
- 3) În cazul unui răspuns afirmativ la [a doua întrebare litera b)], se poate considera că constituie un motiv de neaplicare a normei faptul că soțul discriminat a consimțit la divorț – chiar și sub forma primirii unor plăți compensatorii?”

¹¹ Mai precis, în sensul articolului 5 alineatul 1 din EGBGB.

¹² EU:C:2016:343, punctele 18-33.

28. În prezenta procedură au depus observații scrise guvernele german, belgian, francez, maghiar și portughez, precum și Comisia Europeană. În ședința din 31 mai 2017, au prezentat observații orale domnul Mamisch, guvernele german și maghiar, precum și Comisia.

IV. Analiză

29. Ținând seama de obiecțiile emise în această privință, este necesar, înainte de a proceda la analiza întrebărilor adresate Curții, să se examineze dacă Curtea este competentă să răspundă la acestea în prezenta procedură, contrar a ceea ce s-a constatat cu privire la cererea de decizie preliminară formulată anterior de instanța de trimitere în cadrul aceluiași litigiu principal.

A. Cu privire la competența Curții

30. Arătăm de la bun început că, în opinia noastră, Curtea este suficient de lămurită pentru a se putea pronunța cu privire la întrebările care îi sunt adresate în prezenta procedură, în conformitate cu jurisprudența sa potrivit căreia competența sa poate fi întemeiată pe faptul că aplicabilitatea în litigiul principal a dispozițiilor dreptului Uniunii a căror interpretare este solicitată este determinată de dreptul național.

1. Cu privire la concluziile care se deduc din jurisprudența Curții

31. Trebuie amintit, mai întâi, că rezultă dintr-o jurisprudență constantă că prezumția de relevanță de care beneficiază întrebările adresate cu titlu preliminar de o instanță națională, în cadrul normativ și factual pe care aceasta îl definește sub răspunderea sa, nu poate fi înlăturată decât în cazuri excepționale¹³. Respingerea unei cereri de decizie preliminară se poate justifica în special dacă este evident că dreptul Uniunii nu poate fi aplicat nici direct, nici indirect în împrejurările speței¹⁴.

32. În speță, astfel cum a constatat Curtea în Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15)¹⁵, litigiul principal nu se încadrează în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, întrucât nici Regulamentul nr. 1259/2010, nici Regulamentul nr. 2201/2003 și nici vreun alt act juridic al Uniunii nu este aplicabil în privința unui astfel de litigiu, care are ca obiect o cerere de recunoaștere, într-un stat membru, a unei hotărâri de divorț care a fost pronunțată de o autoritate religioasă într-un stat terț.

33. În ceea ce privește, mai exact, Regulamentul nr. 1259/2010¹⁶, ale cărui dispoziții erau vizate în mod explicit de cererea de decizie preliminară din cauza menționată, Curtea a arătat că acesta stabilește numai normele conflictuale aplicabile, în statele membre participante¹⁷, în materie de divorț și de separare de drept, fără a reglementa recunoașterea unei hotărâri de divorț care a fost pronunțată deja¹⁸.

13 A se vedea printre altele Hotărârea din 31 ianuarie 2017, Lounani (C-573/14, EU:C:2017:71, punctul 56), și Hotărârea din 14 iunie 2017, Menini și Rampanelli (C-75/16, EU:C:2017:457, punctul 28).

14 A se vedea printre altele Ordonanța din 16 aprilie 2008, Club Náutico de Gran Canaria (C-186/07, nepublicată, EU:C:2008:227, punctul 19), și Hotărârea din 7 iulie 2011, Agafitei și alții (C-310/10, EU:C:2011:467, punctul 28).

15 EU:C:2016:343.

16 A se vedea punctul 19 din Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343).

17 A căror listă figurează la nota de subsol 5 din prezentele concluzii.

18 În ceea ce privește Regulamentul nr. 2201/2003, Curtea a amintit că domeniul său de aplicare este limitat la recunoașterea hotărârilor pronunțate de instanțele celorlalte state membre [a se vedea punctele 20-22 din Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343)].

34. Prin urmare, urmând principiile deduse în Hotărârea Dzodzi¹⁹ și aprofundate în jurisprudența ulterioară²⁰, Curtea va fi competentă să se pronunțe cu privire la întrebările adresate de instanța de trimitere numai în cazul în care aceasta a stabilit în mod suficient aplicabilitatea Regulamentului nr. 1259/2010 în temeiul dreptului statului membru în care are sediul, în împrejurările litigiului cu care este sesizată această instanță, în pofida faptului că litigiul menționat nu intră în mod direct în domeniul de aplicare al acestui regulament.

35. În această privință, amintim²¹ că Curtea se poate declara competentă să răspundă la întrebările preliminare care îi sunt adresate chiar și atunci când dispozițiile dreptului Uniunii a căror interpretare se solicită nu se aplică situației de fapt din litigiul principal, dacă aplicabilitatea respectivelor dispoziții a fost determinată în mod direct și necondiționat de dreptul național. Astfel, atunci când o legislație națională se conformează, pentru soluționarea unor situații care nu intră în domeniul de aplicare al unui anumit act al Uniunii, soluțiilor reținute de actul menționat, există un interes cert al Uniunii ca, pentru evitarea unor viitoare divergențe de interpretare, dispozițiile preluate din acel act să primească o interpretare uniformă. În consecință, Curtea este chemată să verifice dacă există indicații suficient de precise pentru a se putea stabili această trimitere la dreptul Uniunii, având în vedere informațiile furnizate în această privință de cererea de decizie preliminară²².

36. Reiese de asemenea din această jurisprudență că, deși legislația de transpunere a unei directive în dreptul național nu a preluat textual dispozițiile dreptului Uniunii care fac obiectul întrebărilor preliminare, Curtea poate fi competentă să se pronunțe cu titlu preliminar în cazul în care decizia de trimitere admite că orice interpretare dată de Curte acestor dispoziții ar fi obligatorie pentru soluționarea litigiului principal²³. Este decisiv ca instanța de trimitere să considere că noțiunile care figurează în dreptul național trebuie în mod efectiv să primească aceeași interpretare cu noțiunile similare din dreptul Uniunii și că este ținută în această privință de interpretarea dată de Curte respectivelor noțiuni²⁴.

37. În conformitate cu cerințele articolului 94 din Regulamentul de procedură al Curții, revine instanței de trimitere sarcina de a indica motivul pentru care litigiul cu care este sesizată prezintă cu dispozițiile dreptului Uniunii vizate în cererea sa de decizie preliminară un element de legătură care face ca interpretarea solicitată să fie necesară pentru soluționarea respectivului litigiu²⁵. Astfel, în cadrul unei trimiteri preliminare, revine exclusiv instanțelor statelor membre, iar nu Curții, sarcina de a determina scopul și conținutul normelor de drept național aplicabile litigiului principal, precum și modalitatea de punere în aplicare a acestora, astfel încât Curtea este ținută de punctul de vedere exprimat în acest sens de instanța de trimitere²⁶.

38. În special, în cazul în care aplicabilitatea dreptului Uniunii este determinată de dispozițiile dreptului național, revine exclusiv instanței naționale sarcina de a aprecia domeniul de aplicare exact al acestei trimiteri la dreptul Uniunii. Dacă aceasta consideră că conținutul dispozițiilor dreptului Uniunii este aplicabil, datorită acestei trimiteri directe și necondiționate, în privința situației care nu este acoperită de dispozițiile menționate care se află la originea litigiului cu care este sesizată, această

19 Hotărârea din 18 octombrie 1990 (C-297/88 și C-197/89, EU:C:1990:360, punctele 36 și 37).

20 A se vedea în special hotărârile citate la punctele 24-29 din Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343).

21 A se vedea de asemenea Concluziile noastre prezentate în cauza Europamur Alimentación (C-295/16, EU:C:2017:506, punctele 43 și 44).

22 A se vedea printre altele Hotărârea din 18 octombrie 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, punctul 45 și următoarele), Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Romeo (C-313/12, EU:C:2013:718, punctul 21 și următoarele), Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343, punctul 27 și următoarele), Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, punctul 53 și următoarele), precum și Hotărârea din 5 aprilie 2017, Borta (C-298/15, EU:C:2017:266, punctele 33 și 34).

23 A se vedea în acest sens Hotărârea din 7 ianuarie 2003, BIAO (C-306/99, EU:C:2003:3, punctul 90 și următoarele).

24 Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 23).

25 A se vedea printre altele Ordonanța din 30 ianuarie 2014, C. (C-122/13, EU:C:2014:59, punctul 15), precum și Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, punctele 54 și 55).

26 A se vedea printre altele Ordonanța din 30 iunie 2011, Wamo (C-288/10, EU:C:2011:443, punctul 26 și următoarele), Hotărârea din 13 iunie 2013, Kostov (C-62/12, EU:C:2013:391, punctele 24 și 25), Hotărârea din 21 septembrie 2016, Etablissements Fr. Colruyt (C-221/15, EU:C:2016:704, punctul 15), precum și Hotărârea din 4 mai 2017, HanseYachts (C-29/16, EU:C:2017:343, punctul 34).

instanță poate formula în mod întemeiat o cerere de decizie preliminară în condițiile prevăzute la articolul 267 TFUE²⁷. Totuși, Curtea se asigură în general că aplicabilitatea normelor dreptului Uniunii, astfel cum au fost interpretate chiar de aceasta, a fost determinată fără ca instanța națională să se poată abate de la acestea²⁸ și fără ca o astfel de extindere a domeniului de aplicare al normelor menționate să fie contrară voinței exprese a legiuitorului Uniunii²⁹.

39. Pentru a confirma faptul că autoritățile competente ale unui stat membru au decis în mod efectiv să aplice un tratament identic situațiilor care nu sunt acoperite de actul respectiv al Uniunii și situațiilor reglementate de acesta, Curtea ia în considerare nu numai conținutul dispozițiilor naționale, ci și elemente suplimentare, precum preambulul și expunerea de motive ale legislației pertinente³⁰. În această privință, Curtea ține seama atât de decizia de trimitere³¹, cât și de ansamblul observațiilor prezentate în fața sa și în special de punctul de vedere formulat de guvernul statului membru a cărui ordine juridică este în discuție, chiar dacă aprecierea finală a conținutului dreptului național rămâne rezervată instanței de trimitere³².

40. În lumina acestor concluzii, trebuie să se aprecieze dacă Curtea dispune de elemente suficiente pentru a se putea declara competentă în prezenta cauză, spre deosebire de ceea ce a constatat în privința cererii anterioare de decizie preliminară formulate în cadrul aceleiași litigiu principal³³.

2. Cu privire la existența unei legături suficiente cu dreptul Uniunii

41. Guvernele belgian și maghiar susțin că Curtea nu este competentă, pentru motivul că din decizia de trimitere nu reiese că ordinea juridică germană trimite în mod direct și necondiționat la Regulamentul nr. 1259/2010 în cazul în care este solicitată în Germania recunoașterea unui divorț privat pronunțat în străinătate. În ședință, Comisia a nuanțat avizul pe care îl formulase inițial în același sens, având în vedere explicațiile furnizate de guvernul german în prezenta procedură.

42. Atât domnul Mamisch, cât și guvernele german, francez și portughez consideră, la rândul lor, că dreptul german determină aplicabilitatea regulamentului menționat în privința unui litigiu precum litigiul principal și că, potrivit jurisprudenței amintite mai sus, Curtea este, așadar, competentă să răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere. Acesta este și punctul nostru de vedere.

43. Este adevărat că instanța de trimitere nu precizează care este norma de drept german care conduce, în opinia sa, la o aplicare necesară a Regulamentului nr. 1259/2010 în ceea ce privește „recunoașterea” unui divorț privat intervenit în străinătate, ceea ce implică în practică un control al validității acestui divorț în raport cu legea identificată ca fiind cea care trebuie să îl reglementeze,

27 A se vedea Hotărârea din 18 octombrie 1990, Dzodzi (C-297/88 și C-197/89, EU:C:1990:360, punctele 41 și 42), precum și Hotărârea din 17 iulie 1997, Leur-Bloem (C-28/95, EU:C:1997:369, punctul 33).

28 A se vedea printre altele Hotărârea din 17 iulie 1997, Leur-Bloem (C-28/95, EU:C:1997:369, punctul 28 și următoarele), Hotărârea din 18 octombrie 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, punctul 51), precum și Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Romeo (C-313/12, EU:C:2013:718, punctul 33), Ordonanța din 3 septembrie 2015, Orrego Arias (C-456/14, nepublicată, EU:C:2015:550, punctele 23-25), și Hotărârea din 28 iunie 2016, Italsempione – Spedizioni Internazionali (C-450/15, nepublicată, EU:C:2016:508, punctele 22 și 23).

29 Astfel, în Hotărârea din 18 octombrie 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, punctele 53-57), Curtea s-a declarat necompetentă pentru motivul că „act[ul] [respectiv] al Uniunii prevede[a] în mod expres un caz de excludere din domeniul său de aplicare” în împrejurările din cauza principală și că „nu se poate afirma sau prezuma că ar exista un interes al Uniunii ca, într-un domeniu exclus de legiuitorul Uniunii din domeniul de aplicare al actului pe care l-a adoptat, să se procedeze la o interpretare uniformă a dispozițiilor acelui act”.

30 A se vedea printre altele Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 21).

31 Printre altele Hotărârea din 21 iulie 2016, VM Remonts și alții (C-542/14, EU:C:2016:578, punctul 18).

32 A se vedea printre altele Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Romeo (C-313/12, EU:C:2013:718, punctul 25), Hotărârea din 14 ianuarie 2016, Ostas celtnieks (C-234/14, EU:C:2016:6, punctele 19-21), precum și Hotărârea din 5 aprilie 2017, Borta (C-298/15, EU:C:2017:266, punctul 32).

33 La punctul 30 din Ordonanța din 12 mai 2016, Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343), Curtea a arătat că instanța de trimitere se limitase, în cererea menționată, să afirme că „președintele Oberlandesgericht München [Tribunalul Regional Superior din München] a precizat că hotărârea care face obiectul procedurii în discuție poate fi recunoscută în temeiul Regulamentului [nr. 1259/2010], care se aplică și așa-numitelor proceduri de divorț privat”.

pentru a-i permite să își producă efectele în Germania³⁴. Totuși, este cert că instanța de trimitere este singura competentă să interpreteze dreptul național³⁵. Or, aceasta indică în mod expres că dreptul german determină, în sensul jurisprudenței citate anterior³⁶, aplicabilitatea normelor conflictuale prevăzute de regulamentul menționat în cadrul litigiului cu care este sesizată. În plus, această afirmație este în mod clar susținută de indicațiile date de guvernul german în prezenta cauză cu privire la cadrul juridic național.

44. În motivarea ordonanței sale, instanța de trimitere subliniază o diferență, în ceea ce privește recunoașterea în Germania a unor divorțuri pronunțate în străinătate, între acelea care au fost pronunțate cu concursul, cu caracter constitutiv, al unei instanțe sau al unei alte autorități statale și acelea, calificate drept „divorțuri private”, care se întemeiază pe o manifestare de voință unilaterală sau de comun acord a părților, chiar dacă acestea au intervenit eventual cu concursul unei autorități străine, însă numai cu caracter declarativ, de exemplu prin înregistrarea divorțului³⁷.

45. Aceasta arată că, în temeiul practicii juridice germane, normele de natură procedurală care figurează la articolul 107 din FamFG³⁸ sunt aplicabile în privința recunoașterii acestor două categorii de divorțuri. În schimb, în ceea ce privește normele de fond, s-ar admite în mod obișnuit, chiar dacă această opinie nu este unanimă, că examinarea divorțurilor private a căror recunoaștere este solicitată nu trebuie efectuată de către instanțele germane în lumina cerințelor de la articolul 109 din FamFG³⁹, cum este cazul divorțurilor pronunțate de o autoritate publică, ci în conformitate cu normele prevăzute de Regulamentul nr. 1259/2010⁴⁰.

46. Potrivit instanței de trimitere, această teză ar fi exactă, dat fiind că ar fi de neconceput o pronunțare cu privire la divorțul unor resortisanți ai unor state terțe în Germania potrivit unor dispoziții diferite de cele aplicabile recunoașterii unui divorț deja pronunțat în străinătate. Pe de altă parte, dacă aplicarea Regulamentului nr. 1259/2010 în privința divorțurilor private ar fi exclusă, ar exista în dreptul german un vid juridic, nedorit de legiuitorul german, care a eliminat în 2013 fosta normă conflictuală aplicabilă în special recunoașterii divorțurilor private pronunțate în străinătate⁴¹, care figura la articolul 17 alineatul 1 din EGBGB⁴², deoarece acest legiuitor a considerat-o caducă tocmai datorită existenței regulamentulului menționat.

34 Subliniem că termenul „recunoaștere” utilizat în această privință în decizia de trimitere trebuie înțeles, în sensul dreptului german, ca privind examinarea legalității unui divorț privat pronunțat în străinătate – analiză care necesită soluționarea în prealabil a unui conflict de legi pentru a stabili regimul juridic aplicabil acestui divorț –, iar nu ca având aceeași semnificație precum noțiunea utilizată în Regulamentul nr. 2201/2003 în ceea ce privește primirea în ordinea juridică a unui stat membru a unei hotărâri pronunțate de o instanță dintr-un alt stat membru.

35 A se vedea punctele 37 și 38 din prezentele concluzii.

36 A se vedea punctele 34-36 din prezentele concluzii.

37 Decizia de trimitere arată că dreptul sirian cunoaște o astfel de admitere, precum și o autorizare de natură declarativă de către o instanță, făcând trimitere la articolul 85 și următoarele din Legea siriană nr. 59 din 17 septembrie 1953, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 34 din 31 decembrie 1975 privind statutul persoanelor, care sunt reproduse în Bergmann, A., Ferid, M., și Henrich, D., *Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht*, Verlag für Standesamtswesen, Frankfurt, 1981, vol. 17, partea „Siria”, p. 11 și următoarele.

38 A se vedea punctul 15 din prezentele concluzii.

39 A se vedea punctul 16 din prezentele concluzii.

40 Instanța de trimitere arată că împărtășește opinia dominantă, precizând în același timp că o parte a doctrinei și a jurisprudenței germane apreciază că Regulamentul nr. 1259/2010 are vocație să se aplice numai atunci când o instanță a unui stat membru participant se pronunță ea însăși cu privire la o cerere de divorț, iar nu în cadrul unei proceduri de recunoaștere a unui divorț deja pronunțat în străinătate.

41 A se vedea hotărârea Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) din 28 mai 2008 (XII ZR 61/06, punctul 36), accesibilă la următoarea adresă internet:

<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=44298&pos=0&anz=1>

42 A se vedea punctele 17 și 18 din prezentele concluzii.

47. În această privință, guvernul german arată că recunoașterea în Germania a divorțurilor care rezultă în urma unei hotărâri, cu caracter constitutiv, a unei instanțe sau a unei alte autorități statale străine nu este subordonată unui control al legalității deciziei respective⁴³, ci se limitează la o verificare de ordin procedural⁴⁴ a respectării cerințelor prevăzute la articolul 109 din FamFG⁴⁵. În schimb, recunoașterea divorțurilor private⁴⁶ este admisă în Germania doar după un control al validității acestora din urmă⁴⁷, care trebuie să fie efectuat în raport cu dispozițiile dreptului material al statului desemnat de normele conflictuale pertinente⁴⁸, și anume, în prezent, cele ale Regulamentului nr. 1259/2010.

48. Acest guvern precizează că legiuitorul german a abrogat efectiv norma conflictuală prevăzută la fostul articol 17 alineatul 1 din EGBGB deoarece a apreciat că, în urma intrării în vigoare a Regulamentului nr. 1259/2010, legea aplicabilă desfacerii căsătoriei trebuia stabilită exclusiv în temeiul dispozițiilor regulamentului menționat, ca urmare a efectului universal prevăzut la articolul 4 din acesta. În plus, astfel cum indică în mod clar lucrările parlamentare citate în observațiile scrise ale guvernului german⁴⁹, legiuitorul național a plecat de la principiul că Regulamentul nr. 1259/2010 se aplică de asemenea și divorțurilor de natură privată. Din aceste presupuneri rezultă că nu mai există în dreptul german o normă conflictuală autonomă pentru a stabili dreptul aplicabil unui divorț precum cel în discuție în litigiul principal.

49. Așadar, ca urmare directă a eliminării deliberate a normei conflictuale germane care permitea identificarea legii aplicabile în privința aprecierii validității divorțurilor private pronunțate în străinătate⁵⁰, pe de o parte, aplicarea Regulamentului nr. 1259/2010 în privința acestui tip de proceduri a devenit necesară în dreptul german, în conformitate cu intenția legiuitorului național, precum și în temeiul unei practici aparent răspândite a instanțelor naționale⁵¹, și, pe de altă parte, interpretarea obligatorie de către Curte a dispozițiilor acestui regulament este în mod efectiv indispensabilă, potrivit aprecierii instanței de trimitere, pentru soluționarea litigiului principal.

43 O revizuire pe fond este considerată ca fiind inutilă în această situație, pentru motivul că o instanță sau o administrație străină pronunță un divorț doar după ce a examinat ea însăși condițiile de drept necesare în acest scop.

44 Această modalitate de tratament al divorțurilor de natură statală din străinătate este calificată drept „recunoaștere procedurală” („verfahrensrechtliche Anerkennung” în limba germană).

45 Instanțele germane nu efectuează niciun control care să depășească obstacolele în calea recunoașterii enumerate la acest articol, printre care figurează atingerea adusă ordinii publice germane.

46 Astfel cum sunt definite la punctul 4 din prezentele concluzii.

47 O verificare mai strictă, care depășește examinarea unor motive de refuz determinate, este justificată, din perspectiva dreptului german, în privința unor astfel de divorțuri, întrucât nu există o garanție a temeiniciei echivalentă celei care rezultă din participarea constitutivă a unei autorități publice.

48 Această modalitate de tratament al divorțurilor de natură privată din străinătate este calificată drept „recunoaștere în temeiul normelor conflictuale” („kollisionsrechtliche Anerkennung” în limba germană), chiar dacă utilizarea termenului „recunoaștere” este, în opinia noastră, întrucâtva înșelătoare (a se vedea de asemenea nota de subsol 34 din prezentele concluzii).

49 Potrivit expunerii de motive a proiectului de lege din 23 ianuarie 2013, amintită la punctul 18 din prezentele concluzii, „[n]umai Curtea de Justiție a Uniunii Europene poate furniza o interpretare obligatorie a Regulamentului [nr. 1259/2010]. Prin urmare, revine în primul rând acestei instituții sarcina de a clarifica incertitudinile. Totuși, trebuie să se atragă atenția asupra anumitor aspecte care ar putea fi importante pentru o interpretare a actului juridic în Germania[.] Regulamentul [nr. 1259/2010] se aplică de asemenea divorțurilor private. Desigur, dispozițiile acestuia nu reglementează în mod expres acest domeniu de aplicare extins, însă, în temeiul considerentului său (9), acesta urmărește să instituie un cadru juridic complet în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp. Divorțul privat nu figurează printre domeniile în care regulamentul nu se aplică în temeiul articolului 1 alineatul (2). Articolul 4, care prevede aplicarea universală a regulamentului menționat, nu conține nicio limitare în ceea ce privește ordinile juridice care autorizează divorțul privat. Regulamentul [nr. 1259/2010] se orientează, în anumite momente, în funcție de situația «normală» a divorțului și a separării pronunțate de o instanță doar din motivul că – după câte ne putem da seama – divorțul privat este necunoscut în ordinile juridice ale statelor membre participante” (a se vedea Bundestag Drucksache nr. 17/11049 din 17 octombrie 2012, p. 8, accesibil la următoarea adresă internet: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/110/1711049.pdf>).

50 Chiar dacă unii autori sugerează soluții pentru a remedia „vidul juridic” care a fost generat de această eliminare, potrivit instanței de trimitere (și anume o aplicare prin analogie fie a articolelor 14 și 17 din fosta versiune a EGBGB, fie a dispozițiilor Regulamentului nr. 1259/2010), este la fel de adevărat că de aici rezultă încă în dreptul german, în opinia noastră, incertitudini juridice puternice (a se vedea în special Helms, T., „Reform des internationalen Scheidungsrechts durch die Rom III-Verordnung”, *FamRZ*, 2011, nr. 22, p. 1765 și următoarele, precum și Pika, M., și Weller, M.-P., „Privatscheidungen zwischen Europäischem Kollisions- und Zivilprozessrecht”, *IPRax*, 2017, nr. 1, p. 65 și următoarele).

51 Subliniem că este vorba aici, așadar, despre o normă de drept de origine jurisprudențială, iar nu despre o simplă practică presupusă a unei autorități administrative, precum cea care a determinat Curtea să își decline competența în Ordonanța din 28 iunie 2016, *Italsempione – Spedizioni Internazionali* (C-450/15, nepublicată, EU:C:2016:508, punctele 22 și 23), pentru motivele că „descrierea unei practici naționale a autorității din domeniul concurenței nu poate fi considerată o trimitere directă și necondiționată la dreptul Uniunii”.

50. În plus, subliniem că postulatul adoptat de legiuitorul german cu privire la domeniul de aplicare material al regulamentului menționat nu contravine în mod evident voinței exprese a legiuitorului Uniunii, astfel cum a fost situația în alte cauze⁵². Chiar dacă acest postulat este în realitate nefondat, în opinia noastră⁵³, această eroare este irelevantă în ceea ce privește aprecierea competenței Curții, apreciere pentru care este suficient să existe o trimitere a dreptului național la dreptul Uniunii, în condițiile amintite mai sus.

51. Având în vedere ansamblul acestor elemente, nu reiese deloc în mod vădit⁵⁴ că dispozițiile dreptului Uniunii a căror interpretare este solicitată nu se pot aplica, în speță în mod indirect⁵⁵, în cadrul litigiului cu care este sesizată instanța de trimitere. Întrucât, în opinia noastră, condițiile impuse de jurisprudența citată anterior⁵⁶ sunt îndeplinite, considerăm că competența Curții este fondată în prezenta procedură.

B. Cu privire la includerea eventuală a divorțurilor de natură privată în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1259/2010 (prima întrebare)

52. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere invită Curtea în esență să se pronunțe cu privire la aspectul dacă divorțurile în care nicio hotărâre cu efect constitutiv nu a fost pronunțată de o autoritate publică – instanță sau altă emanație a statului – intră în domeniul de aplicare material al Regulamentului nr. 1259/2010.

53. Cu titlu introductiv, precizăm că este posibil să se ridice problema pertinentei acestei întrebări preliminare, dat fiind că, pentru motivele indicate mai sus⁵⁷, dispozițiile Regulamentului nr. 1259/2010 sunt aplicabile litigiului principal doar ca efect al trimiterii directe la acest regulament care este efectuată de dreptul german pentru a determina legea aplicabilă în cadrul procedurilor judiciare privind recunoașterea divorțurilor private pronunțate în străinătate. S-ar putea considera, așadar, că luarea de poziție solicitată Curții cu privire la domeniul de aplicare al regulamentului menționat nu este necesară pentru soluționarea acestui litigiu, având în vedere că dreptul german impune ca astfel de proceduri să fie, în orice caz, reglementate de acest regulament.

54. Există totuși, în opinia noastră, un interes real ca Curtea să furnizeze un răspuns la întrebarea adresată, pentru a asigura, conform jurisprudenței citate anterior⁵⁸, o interpretare univocă a noțiunii „divorț” în sensul Regulamentului nr. 1259/2010 și, prin urmare, o aplicare uniformă a acesteia în ordinele juridice ale tuturor statelor membre participante. În speță, în ipoteza în care Curtea ar răspunde în sens negativ, astfel cum intenționăm să propunem, autoritățile germane ar fi determinate, concret, să adapteze normele de drept naționale în măsura în care este necesar, astfel cum a admis guvernul german în ședință.

55. Problema acoperirii eventuale de regulamentul menționat a unor astfel de desfaceri de natură privată ale căsătoriei este ridicată, în speță, în raport cu un sistem juridic de inspirație musulmană, cel al Siriei, care admite ca legăturile căsătoriei să fie desfăcute printr-un act de voință a soțului, urmat de o simplă înregistrare sau de o hotărâre cu efect doar declarativ, emanând de la o autoritate religioasă. Totuși, această problematică se ridică, mai general, în raport cu toate tipurile de divorțuri existente care sunt obținute fără participarea constitutivă a unei autorități publice, indiferent dacă rezultă dintr-o manifestare de voință unilaterală sau comună a părților.

52 Aceasta era situația în special în cauza menționată la nota de subsol 29 din prezentele concluzii.

53 Pentru motivele care vor fi indicate la punctul 52 și următoarele din prezentele concluzii.

54 Conform jurisprudenței evocate la punctul 31 din prezentele concluzii.

55 Amintindu-se că este cert că dispozițiile Regulamentului nr. 1259/2010 nu sunt aplicabile în mod direct în speță (a se vedea punctele 32 și 33 din prezentele concluzii).

56 A se vedea punctul 34 și următoarele din prezentele concluzii.

57 A se vedea punctul 32 și următoarele din prezentele concluzii.

58 A se vedea punctul 35 din prezentele concluzii.

56. În observațiile lor, domnul Mamisch, precum și guvernele german și francez consideră că divorțurile private trebuie să fie reglementate de dispozițiile Regulamentului nr. 1259/2010, cel puțin în împrejurări precum cele ale procedurii din litigiul principal⁵⁹. În schimb, guvernele belgian, maghiar și portughez, precum și Comisia susțin contrariul, care reprezintă și poziția noastră, pentru următoarele motive.

57. Mai întâi, se poate constata că *modul de redactare* a dispozițiilor Regulamentului nr. 1259/2010 și în special a articolului 1 din acesta, care privește domeniul de aplicare al acestui instrument, nu furnizează indicații utile pentru a răspunde la întrebarea preliminară, întrucât noțiunea „divorț” nu este definită în niciun mod.

58. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, rezultă din cerința unei aplicări uniforme a dreptului Uniunii că, în măsura în care un act al Uniunii nu conține nicio trimitere la dreptul statelor membre pentru definiția unei anumite noțiuni, cum este cazul în speță, această noțiune trebuie să primească o interpretare autonomă, pe care Curtea o stabilește ținând seama de economia generală, de obiectivele și de geneza reglementării în cauză⁶⁰.

59. În ceea ce privește *economia generală* a Regulamentului nr. 1259/2010, domnul Mamisch și guvernul german pretind că excluderea divorțurilor private din domeniul de aplicare material al acestuia nu ar rezulta dintr-o apreciere de ansamblu sistematică a dispozițiilor regulamentului menționat. Nu suntem de acord cu această analiză.

60. Desigur, acest tip de divorțuri nu este exclus în mod explicit din domeniul menționat, spre deosebire de o altă formă de desfacere a legăturii conjugale care este anularea căsătoriei⁶¹. Totuși, numeroase dispoziții ale Regulamentului nr. 1259/2010 acordă un loc central intervenției unei „instanțe”, astfel cum este definită în mod flexibil la articolul 3 punctul 2⁶², și existenței unei „proceduri” privind desfacerea sau nerespectarea legăturii matrimoniale⁶³. În opinia noastră, aceasta pare să indice că legiuitorul Uniunii a intenționat să acopere „divorțurile” în sensul regulamentului menționat numai în contextul hotărârilor pronunțate de autorități cu caracter public care sunt competente în acest domeniu⁶⁴.

59 Această teză este de asemenea susținută de o parte a doctrinei germane, care însă nu pare a fi majoritară (a se vedea în special Wiese, V., „Article 1 [Rome III], Scope”, în *Rome Regulations, Commentary*, coordonat de G.-P. Calliess, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, ediția a doua, 2015, p. 861, punctul 12, precum și comentariul privind articolul 1 din Regulamentul nr. 1259/2010 al lui Corneloup, S., în *Droit européen du divorce*, Travaux du Centre de recherche sur le droit des marchés et des investissements internationaux, volumul 39, LexisNexis, Paris, 2013, p. 497-499, punctele 9 și 10).

60 A se vedea printre altele Hotărârea din 9 noiembrie 2016, Wathelet (C-149/15, EU:C:2016:840, punctul 28), precum și Hotărârea din 9 martie 2017, Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punctul 42).

61 A se vedea articolul 1 alineatul (2) litera (c) și a doua teză a considerentului (10) al regulamentului menționat.

62 Și anume „toate autoritățile din statele membre participante competente în materiile care intră sub incidența domeniului de aplicare al prezentului regulament”. Potrivit considerentului (13), Regulamentul nr. 1259/2010 „ar trebui să se aplice indiferent de natura instanței judecătorești sesizate”.

63 A se vedea în special articolul 1 alineatul (2), articolul 5 alineatele (2) și (3), articolul 8 și articolul 13, precum și articolul 18 alineatul (1) din acest regulament.

64 Potrivit unor autori, „atât instanțele în sens strict, cât și autoritățile administrative sau chiar notarii vor trebui să aplice noile norme, care vor acoperi astfel forme variate de divorț, de la o procedură judiciară până la un simplu act de voință privată autentificat, dacă nu chiar un divorț exclusiv privat. Ceea ce este important este obiectul procedurii, nu modalitățile acesteia. Rămân totuși excluse *a priori* din domeniul textului procedurile exclusiv religioase, întrucât autoritatea nu intervine în acest caz în numele statului participant, cu excepția cazului în care a fost instituită de acesta” (a se vedea Hammje, P., „Le nouveau règlement [nr. 1259/2010]”, *Revue critique de droit international privé*, 2011, p. 291 și următoarele, punctul 7).

61. Precizăm că nu este decisiv, în această privință, faptul că legiuitorul a inserat, în Regulamentul nr. 1259/2010, dispozițiile care figurează la articolul 10, care permit instanței sesizate să înlăture aplicarea unei legi străine discriminatorii întrucât aceasta prevede un acces la divorț prevăzut diferit pentru soți în funcție de apartenența la unul dintre sexe⁶⁵. Astfel, nu se poate exclude că o asemenea lege are vocația de a se aplica în cadrul unui divorț de natură publică, iar nu de natură privată, cum este cazul în speță.

62. În ceea ce privește *obiectivele* urmărite de Regulamentul nr. 1259/2010, guvernele german și francez susțin că domeniul de aplicare al regulamentulului menționat trebuie înțeles în sens larg, pentru motivul că, datorită caracterului său universal, acest instrument ar avea tendința să reglementeze toate situațiile de divorț care pot fi avute în vedere potrivit sistemelor de drept material potențial aplicabile. Este adevărat că, în conformitate cu articolul 4 din acesta, legile oricărei ordini juridice – iar nu numai legile statelor membre participante – au vocație să se aplice în temeiul acestui regulament⁶⁶ și că anumite ordini juridice ale unor state care nu sunt membre ale Uniunii prevăd divorțul privat sub diverse forme. Totuși, apreciem că aceste considerații nu sunt decisive în ceea ce privește întinderea tipurilor de divorț acoperite de Regulamentul nr. 1259/2010, ținând seama nu numai de argumentele prezentate mai sus, ci și de alte elemente suplimentare, legate de geneza acestuia.

63. Asemenea guvernelor belgian, maghiar și portughez, precum și Comisiei, apreciem că conținutul *Regulamentului nr. 2201/2003* ar trebui luat în considerare în cadrul interpretării Regulamentului nr. 1259/2010, având în vedere legăturile strânse care există din punct de vedere istoric între aceste două acte⁶⁷, chiar dacă unul privește conflictele de competență jurisdicțională, în timp ce celălalt privește conflictele de legi. Astfel, potrivit primei teze a considerentului (10) al Regulamentului nr. 1259/2010, „[d]omeniul de aplicare material și dispozițiile [acestuia] ar trebui să fie conforme cu Regulamentul [nr. 2201/2003]”, iar alte dispoziții ale primului regulament evocă în mod expres legăturile cu acesta din urmă⁶⁸.

64. Or, toate persoanele interesate care au depus observații scrise în speță admit că termenul „divorț” utilizat de Regulamentul nr. 2201/2003 nu include divorțurile private, amintindu-se că acesta reglementează numai competența instanțelor statelor membre⁶⁹, precum și recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate de acestea din urmă, în special în materia divorțului⁷⁰. Termenul identic care figurează în Regulamentul nr. 1259/2010 ar trebui interpretat, în opinia noastră, în același sens, pentru a asigura conformitatea cu acest act vecin care a fost dorită de legiuitorul Uniunii, astfel încât hotărârile care emană de la autorități nestatale nu pot fi acoperite de domeniul de aplicare al acestor două instrumente.

65 Întrucât articolul 10 menționat face obiectul celorlalte întrebări adresate Curții în prezenta cauză, îi vom consacra o analiză mai amplă în acest temei (a se vedea punctul 68 și următoarele din prezentele concluzii).

66 Sub rezerva aplicabilității excepțiilor prevăzute la articolele 10 și 12 din Regulamentul nr. 1259/2010 (cu privire la mecanismele prevăzute la aceste articole, a se vedea punctul 79 și următoarele din prezentele concluzii).

67 Amintim că lucrările legislative care au condus la adoptarea Regulamentului nr. 1259/2010 au fost inițiate la origine sub forma unei reformări a acestui instrument [a se vedea Propunerea de regulament al Consiliului de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 în ceea ce privește competența și introducerea unor dispoziții privind legislația aplicabilă în materie matrimonială, COM(2006) 399].

68 A se vedea considerentul (13) al Regulamentului nr. 1259/2010 („[d]upă caz, o instanță judecătorească ar trebui să se considere sesizată în conformitate cu Regulamentul [...] nr. 2201/2003”) și articolul 2 din acesta (potrivit căruia Regulamentul nr. 1259/2010 „nu aduce atingere aplicării Regulamentului [...] nr. 2201/2003”).

69 Astfel cum sunt definite la articolul 2 punctul 1 din Regulamentul nr. 2201/2003 („toate autoritățile din statele membre competente în materiile care intră sub incidența domeniului de aplicare a prezentului regulament în temeiul articolului 1”), în termeni echivalenți celor utilizați la articolul 3 punctul 2 din Regulamentul nr. 1259/2010 (citat la nota de subsol 62 din prezentele concluzii). În această privință, precizăm că, în cadrul lucrărilor în curs privind reformarea Regulamentului nr. 2201/2003, care privește în principal dispozițiile acestuia referitoare la autoritatea părintească, se prevede precizarea noțiunii „instanță” a unui stat membru, în sensul acestui regulament, astfel încât aceasta să trimită mai clar în viitor la o „autoritate judiciară sau administrativă” dintr-un stat membru [a se vedea modificările articolului 2 din Regulamentul nr. 2201/2003 preconizate de Comisie în Propunerea sa de regulament al Consiliului din 30 iunie 2016, COM(2016) 411 final, p. 35].

70 A se vedea în special articolul 1 alineatul (1) litera (a), articolul 2 punctele 1 și 4, articolul 19 alineatele (2) și (3), precum și articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003.

65. O consultare a *lucrărilor pregătitoare* care au condus la adoptarea Regulamentului nr. 1259/2010 nu aduce în mod direct indicații concludente în prezenta cauză, întrucât nu am identificat niciun element în sensul că aspectul divorțurilor private ar fi fost evocat în mod specific. Totuși, această tăcere ni se pare revelatoare pentru faptul că, astfel cum arată atât guvernul maghiar, cât și Comisia, la adoptarea regulamentului menționat legiuitorul Uniunii a avut în vedere numai situațiile în care divorțul este pronunțat de o instanță statală sau de o altă autoritate publică. Astfel, nu se contestă că, așa cum a arătat, de altfel, Parlamentul german⁷¹, în acea perioadă, în ordinele juridice ale statelor membre care participă la cooperarea consolidată în domeniul legii aplicabile în materie matrimonială⁷², numai organele cu caracter public puteau adopta decizii având o valoare juridică în acest domeniu⁷³.

66. În măsura în care includerea eventuală a divorțurilor de natură privată nu a făcut, aparent, obiectul unei dezbateri în cadrul negocierilor care au precedat adoptarea Regulamentului nr. 1259/2010 și pentru celelalte considerații expuse mai sus⁷⁴, considerăm că Curtea nu se poate pronunța într-un sens care ar include acest tip de divorțuri în domeniul de aplicare al regulamentului menționat. Decizia de a realiza o astfel de includere aparține exclusiv legiuitorului Uniunii, dacă o consideră oportună, după o dezbatere formală și o analiză aprofundată a implicațiilor concrete pe care le-ar putea avea această operațiune în raport cu diversele sisteme juridice ale statelor membre participante⁷⁵ și ținând seama de particularitățile diferitelor forme de divorțuri private posibile.

67. În consecință, considerăm că Regulamentul nr. 1259/2010 trebuie interpretat în sensul că divorțurile de natură privată, și anume cele pronunțate fără concursul cu caracter constitutiv al unei instanțe sau al unei autorități publice, nu intră în domeniul de aplicare al acestuia.

C. Cu privire la modalitățile de aplicare a articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 în cazul inegalității de acces la divorț (a doua și a treia întrebare)

68. Întrebările următoare sunt adresate și vor trebui, așadar, să fie examinate numai în subsidiar. Atât a doua întrebare, care este divizată în două părți, cât și a treia întrebare, care este legată în mod expres de ultima dintre aceste părți, privesc interpretarea articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010, care permite aplicarea legii forului cu titlu derogatoriu, atunci când legea străină care ar fi aplicabilă în principiu, în temeiul altor dispoziții ale acestui regulament, fie nu permite divorțul⁷⁶, fie prevede că accesul la separarea de corp sau la divorț, precum în litigiul principal, variază în funcție de apartenența soților la unul dintre sexe⁷⁷.

71 A se vedea ultima teză a extrasului din documentul parlamentar citat la nota de subsol 49 din prezentele concluzii.

72 Lista statelor membre care au participat inițial la această cooperare consolidată figurează în considerentul (6) al Regulamentului nr. 1259/2010.

73 Nu trebuie confundate cazurile de divorțuri private, precum cel din litigiul principal, și cazurile de divorțuri extrajudiciare în care instanța este înlocuită de o altă autoritate publică (în această privință, a se vedea contribuțiile lui Bernand, Y., și Ferrand, F., în *La rupture du mariage en droit comparé*, coordonat de F. Ferrand și de H. Fulchiron, vol. 19 din colecția *Droit comparé et européen*, Société de législation comparée, Paris, 2015, p. 49 și p. 76-78).

74 A se vedea punctele 59-64 din prezentele concluzii.

75 Prudența este cu atât mai necesară cu cât în statele membre participante au fost constatate abordări foarte diferite în ceea ce privește primirea hotărârilor străine care constau într-o repudiere (a se vedea contribuția lui Bidaud-Garon, C., în *La rupture du mariage en droit comparé*, op. cit., nota de subsol 73 din prezentele concluzii, p. 244 și 245).

76 Această situație va fi rar întâlnită în practică, întrucât puține state interzic divorțul (a se vedea cele citate de Devers, A., și Farge, M., „Le nouveau droit international privé du divorce – À propos du règlement Rome III sur la loi applicable au divorce”, *Droit de la famille*, 2012, nr. 6, studiul 13, punctul 28), iar aceasta nu face obiectul prezentului litigiu principal, însă trebuie totuși avută în vedere în cadrul interpretării în prezenta cauză a articolului 10 menționat.

77 Referindu-se la articolele 85 și 105 din legea siriană menționată mai sus (nota de subsol 37 din prezentele concluzii), instanța de trimitere arată că, în măsura în care dreptul sirian este aplicabil în speță, acesta nu conferă soției egalitate de acces la divorț întrucât, deși prevede, pe lângă divorțul prin acordul soților, un divorț judiciar la inițiativa femeii, este la fel de adevărat că acest divorț este supus în mod expres unei acțiuni în justiție și altor condiții – și anume o boală sau o afecțiune a soțului –, în timp ce acordă soțului un drept nelimitat de a divorța unilateral.

69. Aceste două întrebări privesc modalitățile de aplicare a articolului 10 menționat, pe de o parte, din perspectiva modului – abstract sau concret – în care trebuie analizată discriminarea cauzată de legea străină menționată și, pe de altă parte, din perspectiva locului care trebuie acordat consimțământului eventual al soțului discriminat cu privire la divorțul inegalitar.

1. Cu privire la examinarea in abstracto a caracterului discriminatoriu al accesului la divorț în ceea ce privește aplicarea articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010

70. Cea de a doua întrebare preliminară este adresată numai în ipoteza în care Curtea ar răspunde afirmativ la prima întrebare și, astfel, ar considera că divorțurile private, precum cel în discuție în litigiul principal, intră în domeniul de aplicare material al Regulamentului nr. 1259/2010. Având în vedere răspunsul negativ pe care preconizăm să îl dăm la întrebarea anterioară, considerăm că nu va fi necesar să se răspundă la cea de a doua întrebare⁷⁸. Totuși, pentru motive de exhaustivitate, vom prezenta câteva observații cu privire la acest aspect.

71. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 trebuie interpretat în sensul că aplicarea legii forului prevăzută de acesta trebuie să intervină în cazul în care legea străină care ar fi aplicabilă în temeiul articolului 5 sau al articolului 8 din acest regulament⁷⁹ operează o discriminare între soți *in abstracto* – având în vedere conținutul acestei legi – independent de aspectul dacă aceasta este sau nu este discriminatorie *in concreto* – având în vedere împrejurările speței⁸⁰.

72. Guvernul german propune ca articolul 10 menționat să fie interpretat în sensul că, în cadrul examinării validității unui divorț privat pronunțat în străinătate, dreptul instanței care efectuează această examinare se aplică doar dacă, în cazul concret, legea străină aplicabilă cauzează o discriminare în detrimentul unuia dintre soți. Domnul Mamisch este de acord cu acest punct de vedere.

73. Guvernele francez, maghiar și portughez, precum și Comisia consideră, în schimb, că este suficient ca examinarea caracterului discriminatoriu al legii străine, în scopul aplicării articolului 10 menționat, să fie efectuată *in abstracto*, fără a aborda specificitățile situației persoanelor vizate, poziție care este și a noastră, pentru ansamblul motivelor prezentate mai jos.

74. *În primul rând*, considerăm că o astfel de interpretare respectă *modul de redactare* atât a articolului 10, cât și a considerentului (24) al Regulamentului nr. 1259/2010.

75. Desigur, articolul 10 menționat nu furnizează indicații explicite privind modul în care trebuie să se aprecieze dacă legea străină care ar fi aplicabilă în principiu defavorizează unul dintre soți din cauza apartenenței la unul dintre sexe. Totuși, articolul menționat nu conține nicio mențiune din care ar reieși că legea forului ar fi susceptibilă să înlăture o lege care prevede un acces inegal la divorț numai în cazul în care această din urmă lege produce efecte discriminatorii în speță, astfel cum preconizează instanța de trimitere. Așa cum subliniază guvernul francez, reiese, dimpotrivă, din formularea acestuia că este suficient ca legea străină aplicabilă să fie discriminatorie prin conținutul său pentru a putea fi înlăturată de instanța unui stat membru participant.

78 Astfel, guvernul belgian s-a abținut să analizeze cea de a doua și cea de a treia întrebare preliminară, ținând seama de răspunsul pe care l-a propus la prima întrebare adresată.

79 Amintim că legea desemnată de Regulamentul nr. 1259/2010 trebuie să se aplice chiar dacă este legea unui stat membru care nu participă la cooperarea consolidată sau legea unui stat terț.

80 Această problemă diferă de aceea dacă aprecierea caracterului discriminatoriu al legii străine trebuie efectuată în mod formal, vizând o egalitate strictă a drepturilor soților în ceea ce privește accesul la divorț, sau mai degrabă în mod substanțial, vizând o simplă echivalență a acestor drepturi.

76. Apreciem că teza susținută de instanța de trimitere, precum și de domnul Mamisch și de guvernul german nu este sprijinită nici de cuprinsul considerentului (24) al Regulamentului nr. 1259/2010. Este posibil ca modul de redactare a considerentului respectiv în versiunea sa în limba germană să creeze confuzie, întrucât expresia introductivă „În anumite situații” este urmată în mod direct de termeni care înseamnă „în care legea aplicabilă [...] nu acordă [...] egalitate de acces la divorț sau la separarea de corp”⁸¹. Cuvintele de legătură pe care le-am subliniat ar putea conduce la ideea că trebuie analizate efectele concrete ale acestei legi în raport cu situația specifică a soților în cauză⁸².

77. Totuși, formularea adoptată în alte versiuni lingvistice este lipsită de o astfel de sursă de ambiguitate⁸³. Având în vedere aceste din urmă considerații, precum și ținând seama de lucrările pregătitoare ale Regulamentului nr. 1259/2010⁸⁴, considerăm că utilizarea expresiei introductive menționate face o simplă trimitere la situațiile care sunt descrise la articolul 10 pentru a defini cazurile acoperite de acesta, astfel cum a afirmat Comisia, și că aceasta nu poate fi înțeleasă ca reflectând voința legiuitorului de a limita aplicarea acestei dispoziții doar la divorțurile în care discriminarea avută în vedere s-a produs *in concreto*.

78. În orice caz, potrivit unei jurisprudențe constante, formularea utilizată într-una dintre versiunile lingvistice ale unei dispoziții din dreptul Uniunii nu poate constitui singurul temei pentru interpretarea acestei dispoziții și nici nu se poate atribui respectivei formulări un caracter prioritar în raport cu celelalte versiuni lingvistice. Astfel, necesitatea aplicării și, prin urmare, a interpretării uniforme a unui act al Uniunii exclude posibilitatea ca textul să fie privit în mod izolat. Prin urmare, în caz de neconcordanță între diferitele versiuni lingvistice ale unui text al dreptului Uniunii, domeniul de aplicare al dispoziției în cauză trebuie să fie apreciat în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte⁸⁵.

79. Or, interpretarea pe care propunem Curții să o adopte este confirmată, în opinia noastră, *în al doilea rând*, de *economia generală* a Regulamentului nr. 1259/2010. Mai specific, articolul 10 din regulamentul menționat trebuie interpretat în lumina articolului 12 din acesta, care permite înlăturarea unei dispoziții a legii desemnate în temeiul acestui instrument atunci când aplicarea acesteia ar fi vădit incompatibilă cu ordinea publică a forului, precum și în lumina considerentului (25) al acestuia, care se referă la conținutul articolului 12 menționat⁸⁶.

81 „In bestimmten Situationen, *in denen* das anzuwendende Recht [...]” (sublinierea noastră). O formulare echivalentă figurează în special în versiunea în limba daneză: „I visse situationer, *hvor* den valgte lov [...]” (sublinierea noastră).

82 Cu privire la această problemă, a se vedea Lein, E., „Article 10 [Rome III], Application of the Law to the Forum”, în *Rome Regulations, Commentary, op. cit.*, nota de subsol 59, punctul 11 și nota 24.

83 A se vedea în special versiunile în limba spaniolă: „En algunas situaciones es oportuno, [...] *por ejemplo cuando* la ley aplicable [...]”, în limba engleză: „In certain situations, *such as where* the applicable law [...]”, în limba franceză: „Dans certaines situations, [...] *comme lorsque* la loi applicable [...]”, în limba portugheză: „Em certas situações, [...] *quando* a lei aplicável [...]” și în limba suedeză: „I vissa situationer, *till exempel när* tillämplig lag [...]” (sublinierea noastră).

84 Inițial, articolul 10 din acest regulament a fost conceput în legătură directă cu dispozițiile care desemnează legea aplicabilă în principii divorțului și separării de corp și, mai specific, cu norma prevăzută la articolul 8 (referitor la legea aplicabilă în absența exprimării opțiunii părților), precizându-se că actualul articol 9 (referitor la transformarea separării de corp în divorț) nu figura în versiunea inițială. De asemenea, considerentul (24) al regulamentului menționat (care se raportează la articolul 10 menționat) era situat imediat după actualul considerent (21) (care se raportează la articolul 8 menționat) și, în opinia noastră, expresia „În anumite situații”, care figurează la începutul acestuia, trebuie înțeleasă în lumina acestei foste localizări drept o limită în raport cu principiile care o precedau la acel moment, această analiză fiind susținută de termenul „totuși”, care a fost păstrat în acest considerent (24) [a se vedea considerentele (19) și (20)], precum și articolele 4 și 5 din Propunerea de regulament prezentată de Comisie la 24 martie 2010 [COM(2010) 105 final], document revizuit la 16 aprilie 2010; Lein, E., *op. cit.*, nota de subsol 82, punctul 11 *in fine*].

85 A se vedea printre altele Hotărârea din 15 martie 2017, Al Chodor (C-528/15, EU:C:2017:213, punctele 30-32), Hotărârea din 26 aprilie 2017, Popescu (C-632/15, EU:C:2017:303, punctul 35), precum și Hotărârea din 8 iunie 2017, Sharda Europe (C-293/16, EU:C:2017:430, punctul 21).

86 Potrivit considerentului (25) menționat, „[i]n circumstanțe excepționale, considerente de interes public ar trebui să dea instanțelor judecătorești ale statelor membre posibilitatea de a nu aplica o dispoziție a legii străine, atunci când aplicarea acesteia într-un anumit caz ar fi vădit incompatibilă cu ordinea publică a instanței. Cu toate acestea, instanțele judecătorești nu ar trebui să poată aplica excepția de ordine publică pentru a refuza o dispoziție a legii unui alt stat, în cazul în care aplicarea acestei excepții ar încălca dispozițiile Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [denumită în continuare «carta»], în special articolul 21, care interzice orice tip de discriminare”.

80. În această privință, domnul Mamisch și guvernul german susțin că, întrucât ar constitui o derogare de la normele care desemnează legea aplicabilă în principiu și o expresie specială a excepției generale de ordine publică menționate mai sus, articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 ar trebui interpretat în mod strict, de unde ar reieși că existența unei discriminări ar trebui cercetată de la caz la caz, cel puțin în cadrul examinării validității unui divorț deja intervenit în străinătate⁸⁷.

81. La rândul nostru, asemenea guvernelor maghiar și portughez, precum și Comisiei, apreciem că este inadecvată o interpretare restrictivă a domeniului de aplicare al articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010, prin intermediul unei „reduceri teleologice”, potrivit termenilor utilizați de instanța de trimitere, care ar conduce la a impune ca legea străină să fie discriminatorie nu numai din cauza conținutului său, ci și din perspectiva efectelor sale concrete.

82. O comparație atât a modului de redactare, cât și a spiritului acestor dispoziții demonstrează că articolul 10 nu poate fi privit ca o simplă variantă a rezervei de ordine publică prevăzute la articolul 12 din regulamentul menționat⁸⁸, chiar dacă aceste dispoziții sunt complementare⁸⁹. Astfel, articolul 10 este formulat în termeni mai largi, dat fiind că permite înlăturarea integrală a legii străine, iar nu numai înlăturarea „unei dispoziții” izolate care ar fi considerată incompatibilă cu ordinea publică a forului, astfel cum prevede articolul 12. Pe de altă parte, spre deosebire de articolul 12, care lasă instanțelor naționale libertatea de a aprecia în mod discreționar existența unei atingeri aduse ordinii publice, articolul 10 nu include o astfel de marjă de apreciere⁹⁰, ci tinde să se aplice în mod aproape automat, de îndată ce instanța sesizată constată că condițiile prevăzute de acesta sunt în mod efectiv îndeplinite⁹¹.

83. Preambulul Regulamentului nr. 1259/2010 susține această analiză, întrucât considerentul (25) precizează că instanța sesizată poate utiliza excepția prevăzută la articolul 12 pentru „a nu aplica o dispoziție a legii străine, atunci când *aplicarea acesteia într-un anumit caz* ar fi vădit incompatibilă cu ordinea publică a instanței”⁹², așadar având în vedere efectele concrete ale acestei legi în speță, în timp ce în considerentul (24) nu există o expresie echivalentă raportată la articolul 10⁹³.

84. *În al treilea rând și mai ales*, teza pe care o susținem corespunde, în opinia noastră, pe deplin *finalității specifice a dispoziției* a cărei interpretare este solicitată. Considerăm că articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 urmărește să protejeze un drept atât de fundamental, și anume dreptul de a putea divorța în condiții egale pentru bărbați și femei, încât restrângerea sa nu este posibilă, nici măcar în temeiul legii aplicabile în principiu desfacerii căsătoriei, indiferent dacă această lege este

87 Guvernul german susține că, în acest cadru particular, nu ar fi necesară aplicarea integrală a legii forului, prin derogare de la legea străină a divorțului, astfel cum prevede articolul 10 menționat, care este formulat pentru cazul general al unui divorț care este pronunțat cu efect constitutiv printr-o hotărâre judecătorească, atunci când discriminarea abstractă prevăzută de această lege nu a avut efecte concrete în speță.

88 Observându-se că aceste dispoziții sunt separate de o alta, articolul 11, care privește excluderea posibilității de trimitere la normele de drept internațional privat ale statului a cărui lege este desemnată.

89 Excepția de ordine publică prevăzută la articolul 12 din Regulamentul nr. 1259/2010 ar putea interveni în cazul în care condițiile de aplicare a articolului 10 nu sunt îndeplinite (în special atunci când discriminarea în cauză este întemeiată pe un alt criteriu decât sexul soților).

90 În acest sens, a se vedea Devers, A., și Farge, M., *op. cit.*, nota de subsol 76, punctul 28.

91 Acest mod de aplicare, *in abstracto*, a articolului 10 menționat nu înseamnă însă că instanțele naționale sunt lipsite de competența sau, mai degrabă, scutite de obligația de a verifica dacă legea desemnată în temeiul altor dispoziții ale Regulamentului nr. 1259/2010 este într-adevăr discriminatorie prin conținutul său. Astfel, nu se poate prezuma că legislațiile de inspirație musulmană trebuie înlăturate, ca regulă generală, în temeiul acestui articol (în această privință, a se vedea Möller, L.-M., „No Fear of *Talâq*: Reconsideration of Muslim Divorce Laws in Light of the Rome III Regulation”, *Journal of Private International Law*, 2014, vol. 10, nr. 3, p. 461-487).

92 Sublinierea noastră.

93 În acest sens, a se vedea Lein, E., *op. cit.*, nota de subsol 82, punctul 25 și doctrina citată de autor. Ultima teză care figurează la considerentul (24) menționat („[c]u toate acestea, aceasta nu ar trebui să aducă atingere clauzei de ordine publică”) consolidează, în opinia noastră, distincția dintre norma prevăzută la articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 și excepția de ordine publică care figurează la articolul 12.

desemnată prin voința persoanelor interesate sau ca efect al altor dispoziții ale regulamentului menționat⁹⁴. Dreptul la un tratament lipsit de orice discriminare, în special pe motive pe sex, constituie în mod efectiv, astfel cum subliniază guvernul portughez, unul dintre drepturile fundamentale consacrate atât de tratate, cât și la articolul 21 din cartă⁹⁵.

85. Având în vedere considerentul (30) al Regulamentului nr. 1259/2010⁹⁶ și lucrările care au condus la adoptarea acestui instrument⁹⁷, suntem de acord cu poziția guvernului maghiar și a Comisiei potrivit căreia legiuitorul Uniunii a considerat că discriminarea prevăzută la articolul 10 din acesta, și anume cea întemeiată pe apartenența soților la unul dintre sexe, este atât de gravă încât trebuie să conducă la respingerea absolută, fără nicio posibilitate de derogare de la caz la caz, a întregii legi care, în caz contrar, ar fi trebuit să fie aplicată⁹⁸. Această finalitate nu ar fi atinsă în cazul în care ar fi permis ca o lege străină discriminatorie să producă efecte pe teritoriul unui stat membru participant pentru motivul că soțul discriminat *in abstracto* nu ar fi fost lezată *in concreto*.

86. Într-o asemenea ipoteză, *în al patrulea rând*, realizarea obiectivelor urmărite de reglementarea din care face parte articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 ar fi, în opinia noastră, periclitată. Astfel, reiese din cuprinsul considerentelor (9), (21), (22) și (29) că regulamentul menționat are drept scop să uniformizeze normele conflictuale în materia divorțului și a separării de corp pentru a consolida securitatea juridică, previzibilitatea și flexibilitatea, împiedicând în același timp riscul de *forum shopping* în procedurile de desfacere a căsătoriei cu caracter internațional, și, prin urmare, să faciliteze libera circulație a persoanelor în cadrul Uniunii⁹⁹. Or, în cazul în care aplicabilitatea derogării prevăzute la articolul 10 menționat ar depinde de o evaluare efectuată *in concreto* de către instanțele naționale competente, obiectivele generale menționate mai sus nu ar fi realizate, întrucât legea aplicabilă în final ar fi determinată după o analiză cazuistică, iar nu în mod sistemic, așa dar sigur și previzibil.

87. *În sfârșit*, interpretarea pe care o preconizăm răspunde unor *considerații de ordin funcțional*. În această privință, amintim că Regulamentul nr. 1259/2010 are în mod normal ca obiect desemnarea legii aplicabile divorțului în situațiile care implică un element de extraneitate, atunci când o instanță a unuia dintre statele membre participante este sesizată cu o cerere de divorț¹⁰⁰, iar nu cu o cerere de recunoaștere a unei decizii de divorț deja pronunțate, astfel cum rezultă în speță din punerea în aplicare a normelor dreptului german. Or, așa cum arată guvernul francez, în cadrul normal de

94 Reiese din justificarea primei propuneri care a condus la adoptarea articolului 10 menționat că obiectivul inițial al legiuitorului era de „a soluționa problemele cu care se confruntă unele femei străine care solicită separarea sau divorțul în anumite state membre”, permițându-le să aibă acces la acestea în pofida aplicabilității legii statului a cărui cetățenie o dețin [a se vedea amendamentele 25 și 30 propuse în Raportul Parlamentului European din 21 octombrie 2008, A6-2008/361, cu privire la Propunerea de regulament COM(2006) 399, *op. cit.*, nota de subsol 67].

95 Valori care sunt, de altfel, comune altor state europene, fiind cunoscut că principiul egalității între soți la desfacerea căsătoriei este proclamat la articolul 5 din Protocolul nr. 7 anexat la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care a fost semnat în cadrul Consiliului Europei la 22 noiembrie 1984.

96 Potrivit considerentului (30), Regulamentul nr. 1259/2010 „respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute de [cartă], în special dispozițiile articolului 21, care interzice orice discriminare pe motiv de sex [...]”, și acesta „ar trebui să se aplice de instanțele judecătorești ale statelor membre cu respectarea acestor drepturi și principii”.

97 A se vedea Propunerea de regulament COM(2010) 105 final, punctele 5.3 și 6 din expunerea de motive (în special observațiile pe marginea articolelor 2, 3 și 5), considerentele (14), (20) și (24), precum și articolul 3 alineatul (1) și articolul 5. În special, se menționează în mod explicit, în observația pe marginea articolului 2 din această propunere, că „[a]u fost introduse *clauze de salvagardare pentru a împiedica aplicarea unor legislații străine* privind divorțul sau separarea de drept care sunt *incompatibile cu valorile comune ale Uniunii Europene*” (sublinierea noastră).

98 Cu privire la preocupările formulate, în special de statele membre scandinave, cu ocazia genezei acestui articol și la consecințele care trebuie deduse din acestea pentru interpretarea sa, a se vedea Möller, L.-M., *op. cit.*, nota de subsol 91, p. 467-470.

99 A se vedea de asemenea Propunerea de regulament COM(2010) 105 final, punctele 2 și 5.3 din expunerea de motive, unde se arată că simplificarea prevăzută va fi benefică atât pentru soți, cât și pentru practicieni.

100

Este adevărat că înlocuirea completă a legii străine discriminatorii prin legea forului, în temeiul articolului 10 din acest regulament, poate ridica probleme pentru motivul că riscă să aibă drept consecință împiedicarea recunoașterii, într-un stat terț cu care părțile au legături mai strânse, a unei hotărâri de divorț pronunțate într-un stat membru participant (cu privire la acest aspect, a se vedea în special Lein, E., *op. cit.*, nota de subsol 82, punctul 27 și doctrina citată). Totuși, Comisia arată în mod întemeiat că soluționarea acestei probleme revine legiuitorului și că aceasta nu poate fi remediată, eludând modul clar de redactare a articolului 10 menționat, prin intermediul unei legături între acesta din urmă și articolul 12 din regulamentul menționat.

aplicare a acestui instrument, prin ipoteză, divorțul nu a fost încă pronunțat sau constatat și va fi, așadar, în cea mai mare parte a timpului, dificil sau chiar imposibil să se stabilească, în acest stadiu prealabil, dacă aplicarea legii desemnate în temeiul articolului 5 sau al articolului 8 din acest regulament va avea *in concreto* un efect discriminatoriu în ceea ce privește accesul la divorț, din cauza apartenenței soțului la unul dintre sexe.

88. În vederea soluționării acestei probleme, apreciem că este imposibil să se urmeze calea, sugerată de instanța de trimitere și de guvernul german, potrivit căreia ar putea fi adoptată o abordare specifică „cel puțin” atunci când instanța este sesizată, precum în litigiul principal, cu examinarea validității unui divorț deja pronunțat în străinătate, iar aceasta poate, așadar, să analizeze retrospectiv situația concretă. În opinia noastră, ținând seama de necesitatea de a interpreta această dispoziție a dreptului Uniunii în mod obiectiv, general și uniform¹⁰¹, nu se poate admite modificarea interpretării articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 după cum acțiunea privește o cerere de divorț, caz normal al aplicării acestui regulament, în care ar fi suficient să existe o discriminare abstractă, sau recunoașterea unei hotărâri de divorț, caz de aplicare a acestuia care rezultă din dreptul german și în care ar trebui constatată o discriminare concretă.

89. În concluzie, în opinia noastră, trebuie să se răspundă la cea de a doua întrebare preliminară că articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 trebuie interpretat în sensul că legea forului trebuie să se aplice în măsura în care legea străină care ar fi aplicabilă în temeiul articolului 5 sau al articolului 8 din acest regulament induce o discriminare *in abstracto*, având în vedere conținutul său, iar nu numai atunci când această lege cauzează o discriminare *in concreto*, având în vedere împrejurările speței.

2. Cu privire la lipsa de incidență a consimțământului eventual al soțului discriminat în ceea ce privește aplicarea articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010

90. A treia întrebare este adresată numai în ipoteza în care Curtea ar statua, ca răspuns la cea de a doua întrebare, că trebuie reținută a doua cale avută în vedere de aceasta, și anume că intervenția derogatorie a *lex fori* în temeiul articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 presupune ca aplicarea legii străine desemnate în principiu să fie discriminatorie pentru unul dintre soți în speță. Din moment ce propunem un răspuns contrar la cea de a doua întrebare, apreciem că nu va fi necesar ca Curtea să se pronunțe cu privire la a treia întrebare. Totuși, vom prezenta în subsidiar câteva observații cu privire la aceasta.

91. Prin intermediul ultimei întrebări, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă împrejurarea că soțul discriminat a consimțit la divorț, inclusiv sub forma acceptării unor plăți compensatorii, permite să nu se aplice, în acest caz, norma prevăzută la articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010. Această instanță arată că, în prezența unui consimțământ legal constat al soțului teoretic lezat¹⁰², aceasta ar fi înclinată să nu aplice norma menționată, astfel încât ar rămâne aplicabilă legea desemnată potrivit articolului 5 sau articolului 8 din acest regulament. Aceasta adaugă, citând jurisprudența germană în acest sens, că în cazul aplicării legii siriene aceasta ar trebui apreciată, în situația concretă, în lumina ordinii publice germane.

¹⁰¹

Aceasta presupune ca interpretarea dată de Curte să fie valabilă indiferent de împrejurările proprii litigiului principal, de particularitățile situației juridice avute în vedere sau de specificitățile dreptului statului membru în care are sediul instanța sesizată. În această privință, amintim că, potrivit considerentului (9), Regulamentul nr. 1259/2010 urmărește să „institue un cadru juridic clar și complet” în domeniul său de aplicare și că capitolul II din acesta, în care figurează articolul 10, este intitulat „Norme *uniforme* privind legea aplicabilă divorțului și separării de corp” (sublinierea noastră).

¹⁰²

Potrivit instanței de trimitere, în speță, faptul că soția a declarat, într-un act semnat, că a primit prestații financiare și că soțul său era scutit de obligațiile care rezultă din convenția matrimonială ar putea fi perceput ca un consimțământ al persoanei interesate cu privire la divorțul intervenit.

92. Guvernul german este de acord cu această analiză, întrucât consideră că, de la caz la caz, ar putea să nu existe o discriminare în sensul articolului 10 menționat atunci când soțul care este discriminat *in abstracto* de legea aplicabilă în temeiul celorlalte dispoziții ale Regulamentului nr. 1259/2010 a declarat că consimte la divorț, cu rezerva ca acest consimțământ să fi fost furnizat în mod liber și într-o modalitate care să poată fi constatată indubitabil, aspect a cărui verificare ar reveni instanței de trimitere, având în vedere împrejurările speței¹⁰³. Domnul Mamisch a exprimat o opinie similară în ședință¹⁰⁴.

93. În schimb, guvernele francez, maghiar și portughez, precum și Comisia susțin teza contrară, poziție pe care o împărtășim de asemenea, pentru următoarele motive.

94. În primul rând, subliniem, asemenea Comisiei, că *modul de redactare* a articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 nu cuprinde nicio rezervă care ar permite instanțelor statelor membre participante să înlăture excepția prevăzută la această dispoziție în cazul în care punerea în aplicare a legii străine aplicabile în principiu, care este prin ipoteză intrinsec discriminatorie, nu implică în practică niciun prejudiciu pentru soțul discriminat.

95. În plus, reiese din formularea articolului 10 menționat, precum și din considerentul (24) al Regulamentului nr. 1259/2010 că factorul discriminatoriu care justifică aplicarea derogatorie a *lex fori* este lipsa unei „egalit[ăți] de acces la divorț sau la separarea de corp”¹⁰⁵. Guvernul francez evidențiază, în mod întemeiat, că nu trebuie confundate acceptarea de către un soț a consecințelor unei proceduri de divorț, pe de o parte, și acceptarea de către același soț a principiului divorțului, pe de altă parte¹⁰⁶. Or, considerăm că numai acest din urmă caz corespunde expresiei utilizate de dispozițiile menționate mai sus. În opinia noastră, această analiză este susținută de faptul că regulamentul menționat are vocația să acopere numai desfacerea căsătoriei în sine, cunoscând că acesta exclude în mod expres din domeniul său de aplicare implicațiile juridice care nu apar la începutul unei proceduri de divorț, ci mai degrabă în cursul sau chiar la finalul acesteia, cum ar fi consecințele referitoare la efectele patrimoniale ale căsătoriei sau obligațiile de întreținere¹⁰⁷.

103

Guvernul german a precizat că, în opinia sa, ar putea să nu existe o libertate suficientă fie atunci când soțul favorizat de legea aplicabilă a exercitat, utilizând poziția sa de putere, o constrângere asupra celuilalt soț pentru ca acesta să accepte plata compensatorie, fie atunci când soțul discriminat în mod abstract a consimțit fără a fi pe deplin conștient de aplicabilitatea deciziei sale sau pe baza unor informații insuficiente, aspect a cărui examinare revine instanței sesizate.

104

Domnul Mamisch a arătat că aplicarea articolului 10 menționat nu ar trebui să intervină în detrimentul persoanei care beneficiază de protecție împotriva discriminărilor, situație care ar apărea, în opinia sa, în cazul în care o repudiare nu ar putea fi recunoscută, cu toate că soția respectivă ar fi acceptat în mod liber o astfel de desfacere a căsătoriei, deoarece ar dori să se recăsătorească.

105

Sublinierea noastră.

106

Guvernul francez deduce din aceasta că împrejurarea că soțul discriminat a acceptat să primească o plată compensatorie nu constituie un element susceptibil să ateste voința acestuia din urmă de a consimți la divorț și, prin urmare, existența unei proceduri de divorț care respectă principiul egalității de tratament între soți în sensul articolului 10 menționat.

107

A se vedea articolul 1 alineatul (2) literele (e) și (g) din regulamentul menționat, precum și considerentul (10).

96. Astfel, considerăm că cea de a treia întrebare preliminară se întemeiază pe o premisă eronată, pentru motivul că evocă „faptul că soțul discriminat *a consimțit la divorț – chiar și sub forma primirii unor plăți compensatorii*”¹⁰⁸. Astfel, această formulă asimilează, în mod eronat, în opinia noastră, acceptarea dovedită a unuia dintre efectele divorțului¹⁰⁹ cu acceptarea presupusă a principiului divorțului însuși¹¹⁰, în condițiile în care cele două evenimente menționate s-au produs în etape diferite ale procedurii de divorț¹¹¹.

97. În această privință, în litigiul principal, împrejurarea că doamna Sahyouni a contestat hotărârea prin care a fost admisă recunoașterea în Germania a divorțului pronunțat în Siria¹¹² ni se pare revelatoare pentru faptul că, în pofida documentului potrivit căruia aceasta a declarat că acceptă prestațiile compensatorii plătite de soțul său, nu a existat voința sa de a consimți la acest divorț în sine.

98. În mod cert, aparține în principiu numai instanței sesizate cu acest litigiu sarcina de a se pronunța cu privire la aprecierea elementelor de ordin factual reprezentate de existența și de domeniul de aplicare al unui consimțământ eventual dat de o parte. Totuși, considerăm necesar să furnizăm acestei instanțe clarificări cu privire la elementele pe care ar trebui să le ia în considerare în cazul unei eventuale aplicări a articolului 10 din Regulamentul nr. 1259/2010¹¹³.

99. În orice caz, chiar presupunând că consimțământul la divorț al soției discriminate este admis de această instanță, o asemenea constatare nu poate conduce la înlăturarea normei de drept prevăzute la articolul menționat.

100. Astfel, abordarea avută în vedere de instanța de trimitere în ultima sa întrebare preliminară nu este conformă, *in al doilea rând*, cu *obiectivele* urmărite de Regulamentul nr. 1259/2010 și în special de articolul 10 din acesta.

101. În această privință, Comisia afirmă, în observațiile sale scrise și orale, că norma care figurează la articolul 10 menționat îndeplinește o funcție de protecție în beneficiul soțului discriminat, întrucât este vorba despre partea aflată într-o situație vulnerabilă, și că această funcție ar fi periclitată în cazul în care norma menționată ar avea un caracter facultativ. Ar exista, astfel, riscul ca această parte să accepte să renunțe la aplicarea legii forului, poate chiar fără a ști că aceasta îi este mai favorabilă¹¹⁴.

108
Sublinierea noastră.

109
În speță, plata unei compensații financiare, intervenită la 12 septembrie 2013.

110
Divorț intervenit, în speță, prin intermediul unei repudieri pronunțate de soț și înregistrate ulterior de o instanță religioasă, la 19 și la 20 mai 2013.

111
Asimilarea efectuată de instanța de trimitere poate fi explicată prin faptul că, potrivit normelor conflictuale germane, o astfel de plată ar putea fi reglementată de legea aplicabilă divorțului însuși, iar nu efectelor sale juridice, în cazul în care ar fi analizată ca o compensație, iar nu ca o întreținere a soției ulterioară divorțului (a se vedea în acest sens Möller, L.-M., *op. cit.*, nota de subsol 91, p. 476 și nota 53).

112
Hotărâre evocată la punctul 22 din prezentele concluzii.

113
Amintindu-se că Curtea este competentă să dea toate indicațiile, întemeiate atât pe dosarul litigiului principal, cât și pe observațiile care i-au fost prezentate, de natură să permită instanței de trimitere să se pronunțe (a se vedea în special Hotărârea din 5 iunie 2014, I, C-255/13, EU:C:2014:1291, punctul 55).

114
În această privință, Comisia stabilește o analogie cu alte domenii ale dreptului Uniunii (printre altele, protecția consumatorilor), în care astfel de norme sunt imperative, tocmai pentru a evita ca partea mai vulnerabilă, care poate fi în mod real pusă sub presiune de partea mai puternică, să renunțe la drepturile care îi sunt garantate și să piardă astfel protecția pe care urmărește să i-o confere dreptul Uniunii.

102. Reiese din lucrările pregătitoare care au condus la adoptarea Regulamentului nr. 1259/2010 că principiul autonomiei de voință a părților care este prevăzut de acest instrument a fost reglementat, prin instituirea unor garanții speciale, atât pentru a asigura respectarea „valoril[or] comune ale Uniunii Europene”¹¹⁵, cât și în scopul protejării celui mai vulnerabil dintre soți¹¹⁶. Or, dispoziția derogatorie prevăzută la articolul 10 ar fi privată de efect util și, prin urmare, obiectivele menționate mai sus nu ar fi realizate în cazul în care soția discriminată ar putea accepta să piardă posibilitatea de a beneficia de aceasta, consimțind să fie supusă unui divorț inegalitar, din cauza unei constrângeri exercitate de soțul său, datorită voinței sale personale de a ieși dintr-o situație conflictuală sau ca urmare a simplei necunoașteri a drepturilor sale.

103. În *al treilea rând*, un studiu al *sistemului* în care se înscrie articolul 10 din Regulamentul nr. 1259/2010 susține interpretarea atât literală, cât și teleologică a cărei adoptare o propunem. Astfel, acest articol garantează prioritatea cerințelor pe care le conține atât asupra legii alese de soți în temeiul articolului 5 din regulamentul menționat, cât și asupra legii aplicabile în absența exprimării opțiunii acestora, în temeiul articolului 8. Astfel cum a arătat Comisia, articolul 10 se aplică din momentul în care condițiile obiective ale aplicării sale sunt îndeplinite și permite privilegierea legii forului chiar și atunci când legea discriminatorie a fost desemnată în mod expres de părți. Rezultă că normei prevăzute la articolul menționat, care se întemeiază pe respectarea unor valori considerate fundamentale, i-a fost conferit un caracter imperativ și a fost, așadar, situată, prin voința legiuitorului Uniunii, în afara sferei libertății persoanelor respective de a dispune de drepturile lor¹¹⁷.

104. În consecință, apreciem că, dacă se dovedește că soțul care suferă o discriminare pe motive de sex – prin efectul legii aplicabile potrivit articolului 5 sau articolului 8 din Regulamentul nr. 1259/2010 – a consimțit la divorț, acest consimțământ nu poate conduce la înlăturarea intervenției legii forului în temeiul articolului 10 din regulamentul menționat în cazul în care condițiile prevăzute de acest din urmă articol sunt îndeplinite. Cu alte cuvinte, ar trebui, în opinia noastră, să fie dat un răspuns negativ la cea de a treia întrebare preliminară, în ipoteza în care Curtea s-ar pronunța cu privire la această cerere formulată în subsidiar.

V. Concluzie

105. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München, Germania) după cum urmează:

„1) Dispozițiile Regulamentului (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp și în special articolul 1 din acesta trebuie interpretate în sensul că nu intră în domeniul de aplicare al acestui regulament divorțurile pronunțate în lipsa unei hotărâri cu efect constitutiv a unei instanțe sau a unei alte autorități publice, cum ar fi un divorț care rezultă din declarația unilaterală a unui soț înregistrată de o instanță religioasă.

¹¹⁵

A se vedea de asemenea punctul 84 și următoarele din prezentele concluzii.

¹¹⁶

A se vedea în special Propunerea de regulament COM(2010) 105 final [punctele 2.2, 2.3 *in fine*, 5.3, precum și punctul 6 (în special observațiile pe marginea articolelor 2, 3 și 5) din expunerea de motive, considerentele (14), (20) și (24), articolul 3 alineatul (1) și articolul 5], precum și Avizul Comitetului Economic și Social din 29 aprilie 2010 (JO 2011, C 44, p. 167, punctele 3.3 și 3.4).

¹¹⁷

În același sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Konstantin Markin împotriva Rusiei din 22 martie 2012 (ECLI:CE:ECHR:2012:0322JUD003007806, § 150) evidențiază că, „având în vedere importanța fundamentală pe care o prezintă interzicerea discriminării pe motive de sex, nu poate fi admisă posibilitatea de a renunța la dreptul de a nu face obiectul unei asemenea discriminări, întrucât o astfel de renunțare ar fi contrară unui interes public important”.

- 2) În subsidiar, în ipoteza în care Curtea ar considera că astfel de divorțuri de natură privată intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1259/2010, articolul 10 din acesta ar trebui interpretat în sensul, pe de o parte, că legea forului trebuie să se aplice în cazul în care legea străină desemnată în temeiul articolului 5 sau al articolului 8 din acest regulament generează *in abstracto* o discriminare pe motive de apartenență a soților la unul dintre sexe și, pe de altă parte, că împrejurarea că soțul discriminat a consimțit eventual la divorț este lipsită de incidență asupra aplicabilității articolului menționat.”